СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 206. | Джерзи Ситі, Н. Дж., середа, 6. вересня, 1922.

VOL. XXX. | No. 206. | Jersey City, N. J., Wednesday, September 6, 1922. | THREE CENTS

СТРАЙК ТВЕРДОГО УГЛЯ УРЯДОВО ЗАКІНЧЕНИЙ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, Па., 3. вересня. — Страйк робітників твердого вугля можна вважати покінченим.

Комітет майнерської юнії, котрий мав уложити точки умови з представниками властителів копалень, заявив нині в ночи, що він приняв пропозицію, зроблену пенсилвенійським сенатором Пепером, і що тим самим страйк майнерів твердого вугля треба признати покінченим.

Джан Луис, голова майнерської юнії, заявив, що майнери повернуть до роботи сейчас, як лишень угода буде потверджена конвенцією трох дистриктів майнерської юнії. Конвенція ся має відбутися в четвер у Вилкс-Баре. Загально сподіються, що добування почнеться в найблизчий понеділок.

ОСНОВИ ЗГОДИ МЕЖИ СТРАЙКУЮЧИМИ РОБІТНИКАМИ ТА ВУГЛЕВИМИ КОМПАНІЯМИ

В привернению мира в углевім промислі причинилися найбільше пенсилвенійські сенатори, котрі ще лишень вчора написали до укладаючого умову комітету лист, подаючи в ньому основи до угоди, які справді були приняті обома сторонами.

Після принятої угоди, межи робітниками та властителями мають обовязувати ті самі точки про робітничу заплату, що обовязували до дня 31. марта сього року, себто перед вибухом страйку.

Нова умова має обовязувати до дня 31. серпня 1923. року. Добування вугля має починатися сейчас.

Обі організації, себто так майнерська юнія, як і товариство властителів копалень мають поперти предложений конґресови проект утворити комісію, яка маю розсліджувати вуглевий промисел.

По скінченню обовязуючої сили отсего контракту добування вугля має бути ведене далі на таких основах, на які згодяться обі сторони на припорученне комісії.

ВЕЛИКИЙ ПОЖАР ЗЕЛІЗНИЧИХ ВАРСТАТІВ ЗІ СТРАЙКОЛОМАМИ

ПИТСБУРГ, Па., 3. серпня. — В зелізничих варстатах на 33-ій вулиці вибух великий огонь, який знищив велику частину варстатів.

З огляду на те, що варстатів вживано також на преміщенне страйколомів, зелізничий заряд посуджує отверто страйкуючих робітників за підпал варстатів. Огонь вибух рано, коли страйколоми спали. Пожарну сторожу, що поспішила на ратунок, обкидано камінием. Кількох робітників, заскочених огнем, пробувало скакати з горіючих будинків, і побилося тяжко. Двох з них побилося так тяжко, що можуть померти з ушкоджень. Межи відставленими до шпиталів находяться: Петро Крук та Ян Мижлинський.

Поліція арештувала двох страйкарів, яких вона підозріває за підпал.

ГОЛОВА АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ НАЗИВАЄ СУДОВУ ЗАБОРОНУ БЕЗПРАВНОЮ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, 4. вересня. — Самуель Ґомперс, голова Американської Федерації Праці, заявив в своїй промові з приводу Робітничого Дня, що видана проти страйкуючих зелізничників судова заборона є безправна та противна американській конституції й американським законам.

В острих словах голова Федерації Праці критикував також ґенерального прокуратора Догерті, котрий мав богато причинитися до видання сеї заборони, та президента Гардинґа за його вороже становище до робітничих юній.

РОБІТНИЧІ ЮНІЇ ЗБИРАЮТЬСЯ ДО БОРОТЬБИ ПРОТИ СУДОВОЇ ЗАБОРОНИ

НЮ ЙОРК, 4. вересня. — Зорганізовані робітники нюйорського округу лагодяться до завзятої боротьби проти законности судової заборони, виданої проти зелізничого страйку.

Межи иничим урядники ріжних юній подали вчора до відома, які суми зобовязалися зібрати члени ріжних робітничих орґанізацій для судової боротьби проти заказу. Одна юнія обіцяла зібрати 45,000 долярів, друга 100,000 долярів.

Про подібні жертвування доносять також з других частин краю.

УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ ВИКОНУВАТИ СУДОВУ ЗАБОРОНУ ПРОТИ ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ШИКАҐО, 3. вересня. — Федеральний уряд приготовляється виконувати постанову федерального суду проти зелізничого страйку.

Федеральний уряд орґанізує справдішну армію з 5,000 федеральних поліційних урядників, яких обовязком має бути арештувати усіх, що будуть виступати проти судового приказу.

АМЕРИКА ХОЧЕ ЗБІЛЬШАТИ ЗАЛОГУ СВОЄЇ ВОЄННОЇ ФЛЬОТИ

ВАШИНҐТОН, 4. вересня. — Американський уряд задумує предложити сеї осени домаганне американському конґресови побільшити залогу американської воєнної фльоти о 10,000 мужа, так щоби вона виносила 96,000 люда.

РОБОТА КОЛО РАТУВАННЯ ПОГРЕБАНИХ МАЙНЕРІВ

ДЖЕКСОН, Каліфорнія, 4. вереня. — Роботи коло ратування 46 майнерів, живцем похоронених в горіючій золотій майні, поступає живо вперед і інжинери сподіються, що за три дні будуть могли уже дійти до заваленого шахту, де находяться завалені майнери.

Нині копаючий відділ дістав щось немовби перший знак життя від привалених робітників. Був се підземний стук, який одні пояснюють як знак зі сторони похоронених, а другі як обвалюючуся скалу.

ЗНОВ ЗАТОНУВ КОРАБЕЛЬ.

Саме тоді, як американський пасажирський корабель „Америкен Ліджен" випливав з порту арґентинськоого міста Буенос Айрес, в сьому порті затонув арґентинський торпедовець „Асопардо", котрий там стояв на якорі.

Припускають, що „Америкен Ліджен", відчалючи від берега нехотячи попав на торпедовець та придушив його до причала.

З ЯПАНСЬКОГО КРУЖЛЯКА ВРАТОВАНО 17 МОРЯКІВ

Японське міністерство фльоти подає, що з японського кружляка „Ніітака", що затонув дня 26. серпня серед страшної бурі коло Камчатки, мало вратуватися 17 людий.

Один з моряків саме мав доплисти до берега Камчатки, а звідти мимо вичерпання мав сейчас вибратися пішком до міста Петропавловска де стояв на якорі японський кружляк „Кaкі". Він і доніс вістку про вратованне ще 16 других моряків.

Як розказує сей моряк, корабель „Ніітака" стояв на якорі в гирлі ріки Оґедмя. Дня 25. вересня вечером на морю счинилася страшна буря. Великі буруни перевалювалися почерез корабель. Щоби не допустити до вибуху кітлів, яка мусілаби наступити, якби до них дійшла морська вода. капітан приказав погасити огонь приказав погасити огонь в грубах. На другий день рано, коли буря далі шаліла, моряки корабля почули сильне потрясенне корабля немовби від ударення його об щось твещдого або від експльозії. Корабель став перехилятися на бік і за пів години перевернувся зовсім.

Корабель мав на собі 320 людий залоги.

УРОДЖЕННЯ ТА СМЕРТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

Як подає конскрипційне бюро у Вашінґтоні, після його послідних розрахунків населення Злучених Держав число уродин зменчається, а число смертий росте. В році 1921. на кождих 10,000 людий родилося 253 дітий, а сього року на кождих 10,000р родиться всего 233. Зате смертельність в році 1921. виносила 137 на кождих 10,000 людий, а сього року виносить по 126 на кождих 10,000 людий.

ЗАГАДОЧНА ЗАПИСКА В ФЛЯЩЦІ.

Міська поліція купелевого міста Овшен Ситі, Ню Джерзі, ломить собі голови над значінем загадочної записки, яку вона найшла у викиненій на морський беріг фляшці. Записка написана скорим, тяжко читким письмом олівцем на кусочку брунатного полотна. В записці пишеться:

„25. серпня."

„Ратуйте. Як хто найде сю просьбу, Бога ради йдіть мені на поміч. Пятьох люди на лодці напоїли мене до безпамяти і затягнули мене сюди три дні тому назад і тут мене вживають для неморальних цілий для цілої залоги. Вони вбилиби мене сейчас якби лишень піймали мене на писанню отсего письма, але вони всі пяті і співають соромiцькі пісні. Якби я лишень могла вискочити з лодки. Боже на небі, поможе мені. Я знаю, що я находжусь десь недалеко від берега Атлянтійського Океана. Ратуйте самітну дівчину. Капітана називається Майк. Отсе все, що я знаю. Приходіть, на Бога спадайте, та виратуйте мене.

„Мейбел Ґилмор. Овшен Ситі".

Поліція, діставши сього листа, старається розвязати загадку, чи письмо се який жарт над нею, чи може се справдішна просьба о поміч від жертви огидного злочину...

ВБИТИЙ СТОВПОМ ДО БІЛЯ.

ВБруклині погиб від дивної нещасної пригоди 4-літний Гері Мекґі. В хвилі нещастя бавився він самий на подвірю перед мешканнем своїх родичів. В той самий час кількох робітників закопувало новий стовп для завішування біля. Вони вже відрізали старий стовп і пробували перенести його на бік, коли стовп виховпився з рук формана робітників і впав на землю. Не щастєви впав на хлопчину та вбив його на місци.

НЕВЕЛИКІ ВИМОГИ...

Протестантська секта Церкви Учеників Христа, яка тепер відбуває свою річну конвенцію в місті Винона Лейк, Індіяна, збирається улаштувати сього року широку кампанію за приєднанием грішників до своєї церкви. Всі бесідники промовляли, за тим, що церква не повинна бути вдоволена, поки число її неофітів не буде виносити один міліон.

НОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З ПОВСТАНЦЯМИ.

БУКАРЕШТ, 20. серпня. Не маючи змоги боротися з повстанцями власними засобами, большевики в сьому напрямку думають використати закордонних кольоністів.

З цією метою вони мають на цім згідно німецько-большевицькому договору в Рапальо, переселити на Кубань 20 тисяч німецьких кольоністів, які займуть місця кубанських козаків, що не живуть вдома.

В область Терського козачого війська переселять 15 тисяч німців, які будуть розселені по всіх місцевостях.

На Україні Донецький водозбір на 5 років передадуть для експльотації групі Стінеса.

Добування, розподіл і вивіз вугілля буде переводитись під охороною і контролем російських та німецьких військово-контрольних органів.

Иншими словами для України готуються нові німецькі карательні експедиції, бо на своїх вже положитись большевикам не можна.

ВИДАЛЕННЯ НІМЦІВ З АЛЬЗАЦІЇ Й ЛЬОТАРИНҐІЇ

Доносить з Парижа: Парижські часописи звідомляють зі Штрасбурга, що вчера видалено з Альзації й Льотаринґії 500 Німців. Видалення відбулося в повному порядку. Видаленим вільно було забрати зі собою клунки ваги 50 кг., жонатим 10.000 мк., нежонатим 5000. Разом з членами родини видалено взагалі 1.500 осіб.

НОВИЙ ДИКТАТОР ДОНЕЦЬКОГО БАСЕЙНУ

З Москви доносять, що совіти назначили Сиросколотова диктатором Донецького басейну. Новоіменований диктатор, старий комуніст, по званню рудокоп, був в останніх часах товаришем комісаря труду. Він відомий також з того, що належав до членів єкатеринбуськогоісполкому, що розстріляв царську рідню.

НОВА АВТОНОМІЧНА ОБЛАСТЬ В РОСІЇ

Совітський уряд постановив утворити нову автономічну черкеську область, шляхом виділення з кубанської чорноморської области території заселеної Черкасами. Столицею сеї автономічної области буде місто Катеринодар.

УРОЖАЙ В РОСІЇ.

„Ізвєстія" доносять, що сегорічний урожай в совітській Росії і Україні перевисшає урожай минулого року на 53 прц. Загальний збір збіжа в Росії і Україні повинен дати 2.850 міліонів пудів хліба, що виносить на особу 29 пудів. Так само зародила бульба і ярина, з чого можна надіятись закінчення голоду в совітських республиках.

САРАНЧА В РОСІЇ.

В губерніях оренбурській, тамбовській, самарській і донській появилася саранча, яка винищує всі засіви. Саранча великими стадами переноситься і до инших губерній.

ШАЛЯПІН СПІВАЄ.

Найславнійший російский співак Шаляпін відбуває тепер турне по всіх столицях Европи. На днях він виступав на концерті в Стокгольмі, звідки виїде до Лондону.

ОТВОРЕНО ТРЕТЕ ЗАСІДАННЄ ЛІҐИ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, 4. вересня. — Нині отворено урочисто третє засіданнє Ліґи Народів.

Предсідателем засідання вибрано чілійського делеґата Авґустина Едвардса. Потім іменовано комітети, які мають установити порядок та предмети нарад. Таких комітетів є шість, а саме: комітет для конституційних прав та правних питань; комітет для технічної організації; комітет для зменчення зорушень; комітет для фінансових справ; комітет суспільних та загальних справ; комітет для політичних питань. Кромі сього установлено ще один додатковий комітет, зложений з 5 людий, котрий має застановитися над допущенням під обради спеціяльних додаткових питань. Межи сими питаннями є, приміром, протест Литви проти окупації Польщею Вильни; польські делеґати противляться трактованню сьої справи.

ХОЧУТЬ УСТАНОВИТИ МЕЖИДЕРЖАВНУ ПОЛІЦІЮ НАД АВСТРІЄЮ

ЖЕНЕВА, 4. вересня. — Анґлійські та французькі делеґати на засіданнє Ліґи Народів мають згідно стреміти до поставлення Австрії під поліційний догляд межинародної поліції.

ҐОРКИЙ ДЯКУЄ АРА ЗА ДОПОМОГУ

ЛОНДОН, 2. вересня. — Максим Ґоркий, великий російський письменник, котрий своїм закликом до Америки рік тому назад викликав допомогову діяльність АРА, написав нині до голови АРА публичного листа з подякою за велику та безінтересовну допомогу для Росії.

Лист писаний в імени російських вчених та письменників, котрим робота АРА передовсім була допомічна.

ПОГОЛОСКИ ПРО СМЕРТЬ БУВШОГО НІМЕЦЬКОГО КРОНПРИНЦА

БЕРЛІН, 4. вересня. — З націоналістичних кругів розійшлася чутка, що бувший наслідник німецького престола помер на вигнанню в Голяндії.

Вістку незадовго заперечено. Все таки настрій, який вона викликала серед Німців, показує, що смерть його моглаби викликати дуже малий жаль серед німецьких монархістів; як видно зі заяв з приводу поголоски, більшість монархістів уважає кандидатуру бувшого цісаря або його сина за дуже нещасливу для справи монархістів; смерть кождого з них вважається в тих кругах за велике упрощенне складної монархістичної інтриґи.

НОВІ НЕВДАЧІ ГРЕКІВ В МАЛІЙ АЗІЇ

АТЕНИ, 4. вересня. — З грецько-турецького воєнного фронту в Малій Азії доносять про нові невдачі герцької армії.

Греки втратили дуже важну точку коло Ушак, наслідком чого вони незадовго будуть мусіли покидати Брусу та Смирну, столиці грецького життя в Малій Азії.

З огляду на свої послідні воєнні побіди турецькі націоналісти вже говорять про винищенне Греків не лишень з цілої Малої Азії, але навіть з Тракії в Европі.

ГОРОЖАНСЬКА ВІЙНА В ІРЛЯНДІЇ СЛАБНЕ

ДАБЛИН, 4. вересня. — Як видно з послідних донесень, повстанне непримиримих повстанців проти тимчасового ірляндського уряду слабне.

Нині донесено лишень про кілька замахів в місті Даблині. Рівночасно приходять вісти, що головна повстанча армія в горах повіту Корк починає розходитися домів, бо не має поживи. Командувати нею має самий де Валера.

НОВОРІЧНІ МАГОМЕДАНСЬКІ ЗАВОРУШЕННЯ В ІНДІЇ

КАЛЬКУТА, Індія, 4. вересня. — Підчас магомеданського свята Нового Року („Мугаррам") прийшло в місті Телініпара, положеному яких 20 миль звідсілля, до кровавих розрухів межи Гіндусами та Магомеданами, беручими участь в святочній маніфестації.

Після зоворушень власти зарядили скріплений стан та заборонили населенню виходити на вулиці міста межи 9. годиною вечером та 4. годиною рано, носити всяке оружжа та відбувати публичні збори й процесії.

РОЗГРОМ „МОКРИХ" В ШВЕЦІЇ

СТОКГОЛЬМ, 4. вересня. — Остаточні обчислення голосів, відданих підчас послідного плебісциту в справі заборони алькоголічних напитків, показують, що проти прогибіції впало 930,655 голосів, а за прогибіцією всего 901,053. Голосованне було дуже чисельне, бо голосувало понад 60 процент управнених.

Більшість газет поясняє вислід голосовання за признаку, що справа заборони алькоголічний напитків в Швеції похоронена що найменче на ціле поколінне.

НОВІ ЗАВОРУШЕННЯ В БЕРЛІНІ

БЕРЛІН, 4. вересня. — Вчора пополудни прийшло знов до поважних уличних заворушень через справи поживи.

Сим разом заворушення вибухли в Шарльотенбургу, передмістю Берліна. Жмінка молодих комуністів напала на поліційну стацію, стараючися увільнити звідти одного комуністичного аґітатора. Як поліції наспіла допомога з міста, заворушення, що тревали майже цілу годину, покінчилися. В бійці ранено кількоро людий та кількох полісменів. Знищено теж один склеп коло поліційної стації.

ПРОЦЕС ФЕДАКА

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

У столиці Східної Галичини, преславнім місті Львові, перегортається нині нова сторінка української історії.

Перед польським судом стають нині молоді мученики за українську свободу — Степан Федак і дванадцятеро його товаришів.

Десять місяців стогнали ці юнаки в ляцькій неволі, заки дочекалися над собою польського „скорого" суду. Десять місяців потрібні були польським книжникам та фарисеям, щоб робити з замаху Федака цілу заплутану „змову". Може вони в глибині душі сподівалися, що тиф, голодування та инщі „прелести" ляцької вязниці зроблять своє діло й без суду...

Ця затаєна надія катів української Галичини не справдилась. Наші герої-юнаки вийдуть на суд змарнілі фізично, але бадьорі й сильні духом. Вязниця їх не зломила, а ще більше загартувала. Свідомість того, що вони терплять за святе діло народної свободи, що за ними стоїть ціла нація, помогла їм перенести муки десятимісячного увязнення й ще далі поможе перенести муки процесу та слідуючого по нім вироку.

Обжаловані стануть перед своїми гнобителями з гордо піднесеним чолом і з спокійно бючимся серцем. Оборона, спочиваюча в руках найкращих наших правників, зробить своє, щоб підтримати їх бадьорість і піднесенне духа.

А ціла українська нація з притаємним подихом буде стежити за розвитком подій у палаті львівського суду. Для цілого нашого суспільства то буде не „процес Федаківців", як його називають Ляхи, а завзятий двобій між правом і насильством, між правдою та кривдою, між Україною та її віковічним ворогом-Польщею. Для всіх нас це буде один з епізодів героїчної боротьби населення Східної Галичини за свою державність і суверенність, за своє звільненнє від брутального польського наїздника.

Як би не випав вирок у львівськім процесі, він все буде моральним вироком смерти для польської окупації в Галичині. Яка б кара не спіткала наших молодих героїв, вона все покриє їх чола терновим вінцем мучеників за святе народне діло. А в історію Польщі львівський процес впише нову ганебну сторінку, якої ніхто не змиє й не зітре.

А в кривавій книзі української історії перегортається нині нова трагічна сторінка — певно, ще не остання, але, будемо сподіватись, одна з останніх.

Бо вже яснiють і горять досвітні вогні. А там зійде й сонце — ясне, безхмарне сонце нашої Свободи!

АКТ ОБЖАЛОВАННЯ.

Складений польською прокуратурою акт обжалованнє в справі Федака і товаришів займає 60 друкованих на машині сторін. Передруковувати його в цілости не дозволяє брак місця в газеті, а тому обмежимось лише наведеннєм найцікавійших його частин.

Наводячи далі ті найцікавійші уступи, ми ні в чім не міняємо їх змісту, рівнож обмежуємось дуже короткими примітками та поясненнями.

Лише подекуди, в особливо характеристичних місцях, ми де-що підкреслюємо, а також, щоб полекшити читачеви працю, ставимо наголовки над поодинокими уступами.

Пропущені місця всюди заміняємо кропками.

ОБЖАЛОВАНІ.

1. **Степан-Ярослав Федак,** народ. 11. травня 1900 р. у Львові, обряду греко-католицького, абсольвент гімназіяльний, син Степана й Марії з Січинських.

2. **Франц-Йосиф Штик,** народ. 8. березня 1901 р. у Львові, обряду греко-католицького, слухач прав, син Василя та Анни з Крупів.

3. **Дмитро Паліїв,** народ. 17. травня 1896 р. в повіті Калуш, обр. гр.-кат., слухач прав, син Івана і Сидори.

4. **Остап-Коберський,** народ. 24. квітня 1895 р. в Сяноку, обр. гр.-кат., слухач фільозофії, син Івана і Анни...

5. **Василь Кучабський,** літ 26. народився в Пустомитах, пов. Львів, денникар без маєтку, син Василя та Олени з Годовацьких.

6. **Михайло Матчак,** народ. 28. лютого 1895 р. в Якубовій Волі, обр. гр.-кат., студент прав син Федора та Евдокії.

7. **Богдан Гнатевич,** народ. 4. березня 1894 р. в Тисьмениці, пов. Товмач, обр. гр.-кат., студент медицини, син Петра і Софії.

8. **Петро Яремійчук,** народ. 27. липня 1899 р. у Камінці Струмиловій, обр. гр.-кат., абсольвент 4. кляси гімназіяльної, син Івана та Юлії.

9. **Віктор-Леонард Голубович,** народ. 23. березня 1901 р. у Львові, обр. гр.-кат., слухач політехніки, син Ілярія та Олени з Сенатовичів

10. **Микола Тофан,** народ. 26. грудня 1892 р. у Русовій, пов. Снятин, обр. гр.-кат., слухач фільозофії, син Івана і Катерини.

11. **Остап Горобійовський,** народ. 3. вересня 1903 р. у Львові, обряду греко-кат., матурист гімназіяльний, син Демяна й Марцелі.

12. **Іван Білецький,** народ. 19. січня 1901 р. в Камінці Волоській, пов. Рава, обр. гр.-кат., абсольвент промислової школи, механік, син Федора і Стефанії.

13. **Евген Зиблікевич,** народ. 20. листопаду 1895 р. у Самборі, обр. гр.-кат., слухач прав, син Дмитра і Марії.

СВІДКИ.

1. Казимір Ґрабовскі (львівський воєвода); 2. Ян Щаст; 3. Адольф Шміт; 4. Станислав Платков; 5. Якуб Скверес; 6. Якуб Пецак; 7. Міхал Мазур; 8. Петро Кшеменецкі; 9. Ян Століяр; 10. Микола Каращук; 11. Якуб Фішбейн; 12. Людвік Скшинецкі; 13. Владислав Ґах; 14. Броніслав Домбровскі; 15. Кароль Кіселе.

КРИТИЧНИЙ ДЕНЬ.

Дня 25. жовтня 1921. у Львові відбулсоя відкриттє Східних Торгів.

Повне зрозуміннє значіння Торгів для Републики, для її східних кресів, для Малопольщі (себ-то для Східн. Галичини. — Ред.), а головно для Львова — наказало польському суспільству, а особливо львовянам урочисто відзначити день одкриття Торгів.

Святочно прибране місто й численно згромаджена на вулицях людність гідно та зичливо вітали прибувших на урочистість гостей, а то начальника держави Юзефа Пілсудського, численне заступництво соймових послів з маршалком на чолі, представників центральних влад, заступників загальних і заприязнених народів і незлічиму кількість гостей зі світу торговельного й промислового, прибувших з найдальших окраїн републики.

ПРИЇЗД ПІЛСУДСЬКОГО.

Начальник держави приїхав о год. 10. рано на головний двірець, звідки поїхав до катедралі, де відбулася урочиста меса. По службі Божій відїхав начальник держави о год. 12 на Торги, де відбулося святочне відкриттє. Особі начальника держави всюди товаришував львівський воєвода Казимір Ґрабовскі...

Патріотичне львівське міщанство узнало за відповідне вибрати той день також для урочистого відслонення польського орла на ратушовій вежі. Урочистість відслонення орла відбулася о год. 6. пополудні, по чім у салях ратушу відбувся урочистий обід для начальника та достойних гостей.

По обіді начальник держави мав одіхати до театру на урочисту виставу.

СТРІЛИ.

Обід затягнувся, а знетерпеливлений натовп тиснувся щораз більше до ратушової брами й до стоячих коло неї авт. Нарешті, коло год. 9. зашуміли автомобільні мотори, з чого згромаджена публичність зрозуміла, що начальник держави вже виходить і відїздить до театру.

За хвилю в ратушовій брамі показався начальник держави в товаристві воєводи Ґрабовского. Обидва приступили до авта, причім першим сів начальник держави й заняв місце по правій стороні, а за ним сів воєвода по лівій стороні.

Заки авто рушило з місця, **впав один стріл, по хвилі ще два безпосередно один по другім, а на кінці четвертий.** Стріли падали з тилу авта. Вони трафили в тилове вікно авта й трьома отворами, вибитими в шклі, влучили до середини, трафивши воєводу Ґрабовського, котрий посунувся в діл авта. Начальник держави уцілів.

Воєвода Ґрабовскі дістав дві стріляні рани кулями. Одна куля пройшла крізь мягкі частини правого плеча, не нарушивши кости, друга пройшла крізь хребет ліво руки. Обидва стріли пройшли навиліт і після оречення лікарів спричинили тяжке ушкодженнє тіла, яке викликало нарушеннє здоровля й нездатність до праці поверх 30 днів...

Воєвода стратив притомність. До авта збіглися військові й занялися особами як раненого воєводи, так і начальника держави. Хвилю пізнійше авта відїхали.

АРЕШТОВАННЄ ФЕДАКА.

Ситуацію в хвилі випадку описує свідок Якуб Скверс, який того дня виповняв вартову службу, як старший постерунковий.

Скверес стояв за автом начальника держави на віддаленю 1 метра, звернений лицем до тилу авта. По правій стороні Скверeса стояв постерунковий Пецак, а по лівій — постерунковий Шміт.

Коли впав перший стріл, Скверес повернувся в той бік, звідки стріляно, й побачив справцю, що стояв тут же за ним з револьвером у витягнутій руці. Упали два дальші стріла. Скверес хотів ухопити справцю за руку, в котрій той тримав револьвер, але в тій хвилі справця підніс руку до гори, наслідком чого **Скверес ухопив його за горло й повалив на землю.** Падаючи, справця стрілив учетверте, **правдоподібно до себе.**

Натовп слушно зрозумів подію, як замах на особу начальника держави. Нічого дивного отже, що в першім роздратованні він хотів кинутися на справцю з наміром доконати самосуду. Дякуючи сильній поставі та енергії поліції вдалося оборонити зловленого від тяжких ображень (а звідки 7 тятих ран на голові й шрам на лиці Федака? — Ред.).

На поліції стверджено, що замах доконав Степан Федак...

ПЕРЕСЛУХОВАННЄ НЕПРИТОМНОГО.

Обжалований Степан Федак, переслуханий комісаром поліції Кайданом у ночі 25. жовтня **безпосередно по замаху,** подав що вже від довшого часу носився з заміром замордовання львівського воєводи. Замір той він постановив виконати 25. жовтня, уважаючи той день за найвідповіднійший. Постанова про виконаннє заміру наступила в хвилі запровадження воєвідств у Малопольщі, виконаннє ж тої постанови було відрочене до отворення Східних Торгів, себ-то до часу приїзду начальника держави, **щоб тим самим заманіфестувати, що Українці на кождім кроці ссуть покривджені зарядженнями воєводи...**

При відбутій ревізії на особі Федака знайдено при нім привязані до лівої ноги під коліном **стилет** і магазин набоїв до револьверу; Федак пояснив, що тим стилетом мав намір одібрати собі життє при арештованню...

ДАЛЬШІ ЗІЗНАННЯ ФЕДАКА.

По наложенню Федакови перевязки й перевезенню його до поліційних арештів, його переслухувано далі...

Зокрема подав, що коли прочитав у ґазетах, що начальник держави приїздить до Львова на отвореннє Східних Торгів, то постановив доконати замах на особу воєводи в присутности начальника держави, щоб тим викликати враженнє в соймі й причинитись до зміненння польської політики відносно Українців. По замаху хотів оддати револьвер у руки начальника держави...

Яко мотив злочину подав поділ Галичини на воєводства й анектованнє тим способом Східної Галичини на користь Польщі, що є причиною загального невдоволення Українців.

Боротьба за народні права казала йому посвятити себе й виконати замах...

ФАНТАЗІЯ ЛЯЦЬКОГО ПРОКУРАТОРА.

Федак є дозрілим юнаком, вислуженим жовніром, студентом школи ґенерального штабу, адютантом Петлюри, загалом людиною укваліфікованою, що дає ґарантію належної розваги та політичної дозрілости. Треба йому також хвилево признати засіб одваги, доказом чого є самий його намір.

При таких обставинах не можна допустити ані на хвилю, що Федак вірив, щоб його маніфестація, яка виявиласяб у смерти воєводи Ґрабовського, могла викликати наслідки, яких Федак прагнув для свого народу, щоб та жертва могла створити поміст до инакшого співжиття Українців з Поляками, до уссунення Поляків з урядів, до створення українського університету або до чогось подібного...

Не входячи в оцінку подробиць дальшого слідства, вже на підставі фактичного стану річей і вище наведених зізнань свідків виникає цілком узасаднені підозріннє, що **Федак важив на життє так воєводи, як і начальника держави, головнож на начальника.**

Така жертва, як начальник держави мала би змисл і згідно з інтенцією Федака очевидно порушилаб опінію Европи, яка певно застановиласяб над тим, хто хоть Федак і чого він хотів, замахуючись на життя невинного начальника держави. Таких наслідків не можна булоб сподіватись од смерти львівського воєводи...

„КОМПЛОТ".

Дальше доходженнє поліції виявило нові дані, після котрих замах начальника держави та воєводу був наслідком комплоту, а зовсім не особистим вчинком Федака.

При ревізії у Федака знайдено портфель, оздоблений мертвою головою. Федак пояснив, що знаючи, що **рано чи пізно він мусить загинути для добра свого народу,** він у память того признання купив собі **з товаришем** Штиком знайдену в нього мертву голову. Це поданнє звернуло увагу поліції на особу згаданого Штика.

ЗІЗНАННЯ ПІД СТРАХОМ СМЕРТИ.

Штик оповів, що про замах на начальника держави він вже за кілька днів перед тим мав докладні відомости, а дня 22. жовтня, спіткавшися з Федаком, він докладно обмірковував плян замаху та його подробиці...

У днях 1.—3. липня 1921. відбувся у Львові зїзд української академічної молодіжи, на котрім обміркувались політичні справи й винесено резолюції, виконаннєм яких мав занятись спеціяльно тоді обраний Комітет Української Молодіжи **(„К. У. М.").** Вибори того комітету відбулися тайно й оголошені не були.

До того комітету належали обжаловані Паліїв, Кучабський, Коберський, Федак, Штик, і Матчак. Вони то під проводом збіглого Чижа акцептували справу замаху й постановили, що виконає замах той, на кого впаде льос. Термін льосовання призначено було на день 23. жовтня в кавярні „Републіка". У льосованню брали участь Чиж, Паліїв, Коберський, Кучабський, Матчак і Федак.

Федак витягнув картку з написом „Пілсудскі" й мусів виконати замах...

ШТИК БЕРЕ СВОЇ ЗІЗНАННЯ НАЗАД!

Дня 4. грудня **Штик цофнув найважнійші подробиці своїх зізнань назад,** а зокрема заявив, що **неправда, буцім-то він 22. жовтня спіткався з Федаком,** котрий мав йому ссказати, ніби вертає зі стрільбища, де пробував револьвер... **Поліційний урядник умовив у нього той факт.** Рівнож він заперечив, ніби-то 25. жовтня перед полуднем він бачився з Чижем і Палієвим... **На поліції він у дійсности нічого не зізнавав, а тільки казав „так" до всього, що вмовляв у нього поліційний урядник.** Взагалі він **про замах нічого не знає,** а довідався про нього аж у театрі на вечірнім представленні. **До комітету української молодіжи не належав** і навіть донині не знає його складу.

. . . .

(Далі акт обжаловання з властивою йому тенденційностю переповідає історію українського студентського руху в Галичині, з особливою докладністю зупиняючись на студентських зїздах у липні й падолисті 1921 року та на орґанізаціях „К.У.М." і „Воля". Поминаємо цю „історичну" частину й переходимо до характеристики дальших обжалованих, як її подає акт польської прокураторії. — Ред.).

. . . .

ДМИТРО ПАЛІЇВ.

Дмитро Паліїв, літ 24, студент університету, бувший офіцер української армії, признає, що був тільки президентом головної ради союзу українських студентів і як такий займався також орґанізацією липневого зїзду. На тім зїзді був присутним, не памятає однак, чи брав участь у голосованню резолюцій. У виборах членів „К.У.М."-а" участь брав, але не памятає, за кого віддав свій голос.

Не належав ані до „К.У.М."-а", ані до орґанізації „Волі", й заперечує всякий звязок мисли й чину з обжалованим Федаком...

КОБЄРСЬКИЙ, КУЧАБСЬКИЙ І МАТЧАК.

Вже вище було докладно вказано, в якім стосунку до Степана Федака й до виконаного ним замаху стояли обжаловані Коберський, Кучабський і Матчак.

Звязок той буде виразнійшим у світлі даних, що відносяться до політичної конспірації — бойових орґанізацій „Волі".

На липневім зїзді Кучабський реферував „про завдання українського суспільства під нинішню хвилю" і враз з Чижем предложив відповідну резолюцію, яка й зістала принята. Він затим дав початок тій бойовій політиці, яку потім на листопадовім зїзді підтримував разом з Палієвим, давши почин до активних революційних виступів.

Усі троє, яко бувші офіцери української армії, належали до орґанізації „Волі" й були членами її начальної колеґії. Кучабський був першим заступником голови „Волі", Коберський — другим заступником. Матчак признає, що був на липневім зїзді й голосував за резолюції Чижа й Кучабського.

ГНАТЕВИЧ.

Богдан Гнатевич, 27-літній студент медицини, був членом начальної колеґії „Волі" й в такім характері їздив до Відня по „матеріяли" (фотоґрафії, відзнаки то-що) й взагалі по інвентар, який зіставався в руках військової влади, а також по гроші. Рівнож Гнатевич був лучником між краєвими орґанізаціями та філіями тих орґанізацій, які знаходяться закордоном, а то у Відні й Празі.

Зокрема Гнатевич повідомив „Волі" віденську й празьку про маючий наступити замах на начальника держави (?! Ред.) і в тій справі порозумівався з військовими чинниками уряду Петрушевича в Відні.

ЯРЕМІЙЧУК, ТОФАН І БІЛЕЦЬКИЙ.

Петро Яремійчук академиком не був і якої такий не міг належати до студентських орґанізацій і не міг брати участи в публичнім життю студентів. Одначе, до орґанізації „Воля" належав од липня 1921 р., а вступив туди за посередництвом Тофана, якого був підкомандним.

Тофан був командантом першого району (м. Львова, на случай його переходу в українські руки.—Ред.), у склад якого входили вулиці: Кохановського, Баторія, Панська, Фредри, Осолінських, Зиблікевича і Софії, аж до Клінського парку. Яко підкомандний Тофана, Яремійчук провадив „сотнею", яка складалася з трох чет. У сотні Яремійчука командантами чет були обжаловані Голубович, Дикий та Горобійовський.

„Воля", якої метою було утвореннє вільної та незалежної України на території Східної Галичини, є тайною військовою орґанізацією, і кождий з її членів знав лише чотирьох осіб. Білецький належав до тої орґанізації й служив у четі Горобійовського.

Про замах на начальника держави Яремійчук нічого перед тим не знав. Натомісць він знав, що в тім часі мало вибухнути повстаннє на території Східної Галичини...

ГОЛУБОВИЧ.

Обжалований Віктор-Леонард. Голубович... на поліційнім доходженню зізнав, що в липні 1921 р. спіткався з Яремійчуком і Тофаном коло церкви при вул. Краківській. Яремійчук пояснив йому істоту й завдання таємної військової орґанізації, істнуючої в Східній Галичині від р. 1919., запропонував йому заняти в своїй сотні становище команданта першої чети.

Голубович зложив слово на дотриманнє військової таємниці й зголосив свій вступ до орґанізації в характері команданта чети, зауваживши однак, що через брак часу працювати орґанізаційно не може, але як людина не слів, а діла, й як народній український патріот охоче в слушну хвилю прилучиться до боротьби за визволеннє Східної Галичини...

Тофан був командантом „куріня" й від нього Голубович пізнійше отримав дальші інструкції...

На зїзді липневім був присутний і брав участь у дискусії.

ГОЛУБОВИЧ ТАКОЖ ВИРІКАЄТЬСЯ ЗІЗНАНЬ!

На допиті у судового слідчого Голубович змінив свої зізнання в тім напрямі, що Яремійчук при зустрічи з ним у липні 1921. року питався тільки, чи Голубович на випадок „рухавки" пішов би, але **нічого при тім не говорив про орґанізацію.** На те запитаннє Голубович одповів, що на випадок, коли б до чого дійшло, то пішов би, але наразі займається наукою й ні про що не хоче знати. **Не був командантом чети.** Яремійчука зрозумів, що ходило о оружену поміч при відібранню Галичини на випадок признання її Антантою по плебісциті.

Рівнож заперечив Голубович свою знайомість і розмову з Тофаном.

Перше своє зізнанне, зложене на поліції, пояснив страхом перед биттем.

ГОРОБІЙОВСЬКИЙ.

Обжалований Остап Горобійовський подав, що в липні

1921. року спіткався на Краківській вул. з Петром Яремійчуком, а той докладно його посвятив у суть таємної військової організації „Воля", причім запропонував йому обняти команду 4-ї чети, що стояла під розказом Яремійчука, яко сотника.

Пропозицію ту Горобійовський приняв і зложив слово на дотриманнє таємниці.

У судових зізнаннях обжалований Горобійовський усі наведені зізнання цофнув назад, відперся організації „Воля", своїх товаришів і всякої діяльности, а на представленнє йому зложених у поліції зізнань заявив, що відповідний урядник говорив до нього по-українськи, назвав його „пане товаришу", радив „ратувати Стефка" (себ-то Федака) й взяти частину вини на себе. Зрештою гадав, що то український адвокат, зглядно поліційний урядник-Українець.

Виникалоб, що **поліційне зізнаннє від Горобійовського видурено, видобуто підступом.**

ДЕ ПІДСТУПОМ, А ДЕ ПРОВОКАЦІЄЮ.

Обжалований Евген Зиблікевич належить до керманичів провінціяльних організацій, зокрема керував і провадив таємну організацію революційну в Перемишлі.

При домовій ревізії знайдено у нього 38 примірників часописи „Наш Шлях", органу військово-революційної організації... Значна кількість тих примірників, знайдених у Зиблікевича, свідчить виразно, що це він поширював те письмо і був органом заряджуючим та експедиційним...

Сидячи в арешті з Якубом Фішбейном, признався, що належить до таємної військової організації, й навіть ужив його до порозуміння з особами, що належать до перемиської організації, в якій цілй дав йому гасло, після котрого мав зискати довіре належних осіб.

У переслуханню Зиблікевич виперся всяких зізнань супроти Фішбейна... I.

ПРОКУРАТОРСЬКЕ РЕЗЮМЕ.

У всіх матеріялах про допит обжалованих звертає на себе увагу зміна їх зізнань перед слідчим суддею. З мотивів, які подають обжаловані, є очевидним, що зміна їх зізнань є наслідком спільного порозуміння. Зміна зізнань переважно зводиться до вже знаної методи: „Я тому зізнавав супроти поліції инакше, бо боявся биття", абож „я зізнавав не так, як написано", абож „мене до таких зізнань силувано".

Така оборона, що котрийсь з обжалованих боявся биття, не є віригідна, бо така лякливість не йшла би в парі з героїзмом, на кождім кроці проявленім обжалованими. Крім того, знаннє горожанських прав, виникаючих із законів, обовязуючих не терені Малопольщі, не позволяє ані на хвилину допускати, що переслухуваннє обжалованих на поліційнім уряді могло відбутися инакше, як з додержаннем усіх законних приписів. Твердження затим про підступи слідчих урядників, про видурювання, грозьби й залякування — то репертуар цілком инших злочинців, ніж ті, за яких по мисли обжаловання можна вважати оскаржених.

На цім місці не без значіння буде згадати, що згідно кількакратних признань членів організації, вони складали таку присяѓу:

„Клянуся честю й сумліннем перед Богом та українським народом, що гідно, вірно й сумлінно буде сповняти приняті на себе обовязки революційного жовніра, що в міру моїх сил і здібностей буде боротись за самостійність України так довго, доколи на всіх українських землях мій нарід не стане повним господарем своєї країни; клянуся, що навіть найліпшому другови, який до організації не належить, про неї не згадаю; що ані вязниця, ані муки не змусять мене до зрадження своїх товаришів, за котрих візьму на себе всяку вину перед ворожим судом; клянуся, що ані голод, ані погроза смерти не змусять мене до зрадження боротьби за волю мого народу. Так поможи мені, Боже".

Не можна тому й на хвилю допустити, щоб хтонебудь з обжалованих, звязаних такою присягою, міг супроти поліційного урядника піддатися якійнебудь погрозі, колиб вона мала місце або взагалі зізнав щонебудь з побуду боязни, грозьби, підступу чи взагалі невідповідного ділання урядовця. Радше треба признати, що обжаловані, в переконанню, що комплот викрито, взяли на себе згідно своєї присяги цілу відповідальність, а потім на вищий розказ свої зізнання цофнули.

Зрештою, переслухані й закликані до розправи свідки, а то урядники, що переводили поліційне доходженнє, завдають брехню піднесеній обороні й згідно стверджують, що **обжаловані зізнавали вільно, без примусу, без боязни перед грозьбою, що з ними обходилися найпоправнійше, що вони представили фактичний стан без суѓестії, відповідаючи так, як потім списано в протоколі, що списане зізнаннє відчитувано, а кождий з обжалованих підписував з цілою свідомістю, що підписує.**

Загально оцінюючи діяльність обжалованих, бачимо, що ціллю тої діяльности було творенне войовничих настроїв, підбурюючих до заворушень, сіяннє ненависти й ворожнечи та будженнє найгірших інстинктів...

Така діяльність обжалованих рано чи пізно мусіла викликати внутрішні заворушення, неспокій, а навіть розлив крови...

Предметово всі ознаки збігаються на злочин державної зради, а підметово проти названих обжалованих приточено стільки доказів, що оскарженнє в цілій повноті є узасадненe.

. . . .

Хто навіть поверхово перегляне цей акт обжаловання, той, не бувши навіть знавцем законв напевне скаже, що відколи світ стоїть і відколи є законний суд на світі, подібного акту обжаловання ще не було. Колиж підійти до цього фантастичного твору з міркою правничою, то досить буде кількох річевих уваг, щоб від нього взагалі нічого не залишилося.

Ляцький прокуратор мав перед собою тяжке завданнє. Він мав перед собою лише один обективний факт: факт стрілів Степана Федака. У поясненнє цього факту Федак кількакратно, ясно й виразно заявив, що ВІН СТРІЛЯВ У ҐРАБОВСЬКОГО, а присутність Пілсудського ужив лише для того, щоб надати своему вчинкови більшого розголосу.

Поясненне правдоподібне й льоґічне. Але польському прокураторови було сказано: зроби з цього замах на Пілсудського! І він, не маючи фактів, не маючи річевих підвалин, пускається в розмисли над тим, що Федакови для осягнення його цілй було б вигіднійше стріляти в Пілсудського. А може ще вигіднійше булоб стріляти в Пуанкаре чи Клемансо?..

Вибравши такий наївний спосіб, прокуратор невдовзі вже сам вірить у свою гіпотезу й з видом переможця каже:

„Федак важив на життє так воеводи, як і начальника держави, головнож (?) на начальника"...

Просто й немудро!

Далі прокуратор мав перед собою друге ще тяжче завданнє: звязати молодих Українців, арештованих по замаху Федака, в один „комплот".

Французи кажуть, що для того, щоб зробити раґу з зайця, треба мати зайця. Але польський прокуратор робить раґу з зайця, не маючи зайця. Він робить „комплот", не маючи елементів того комплоту. Бо ні один прокуратор у світі не посмів би опиратись на зізнання, від яких обжаловані зрікаються, кажучи, що їх примушувано погрозами, підступом та провокацією.

Польський прокуратор, мов той циган, що свідчився своїми дітьми, свідчиться тими поліціянтами, що силували обжалованих до зізнань! Ясна річ, що ті поліціянти запевняють, що „обжаловані зізнавали вільно, без примусу, без суґестії" й т. д. Булоб неприродно, колиб поліціянти призналися, що вони дійсно били, катували й грозили. Але яку ціну мають ті самопосвідчення ляцьких поліціянтів? Чи не більшу ціну мають ті замітки, що раз-у-раз, не зважаючи на ляцьку цензуру, зявляються в „Гром. Вістнику" й які мають красномовні наголовки: „в арештах бють", „дозорець — садист" і т. и?

Прокуратор посилається на апокрифічну прислуѓу, яка ніби-то зобовязує членів таємної української орґанізації приносити всі муки й погрози, але не зраджувати своєї орґанізації. Коли така присяга навіть істнує, то не треба забувати, що істнують також ПСИХОЛЬОҐІЧНІ МОМЕНТИ, коли затримуючі центри перестають функціонувати й людина стає іграшкою в руках досвідченого ката-психольоґа. Прокуратор, як слуга закону, не сміє опиратися на таких зізнанях, вимучених під фізичними чи душевними тортурами.

Обороні не трудно буде розвіяти той недотепний і несмачний словесний туман, якого напустила ляцька прокуратурія в своїм акті обжаловання. І колиб процес відбувався перед безстороннім, правдивим судом, то наперед можна булоб пророкувати, що всіх обжалованих, а в тім числі й Федака, оправдано. Колиб Федака й присудили до леґкої кари, то її вповні покрилиб десять місяців слідчого арешту.

Та справедливо дивиться наше суспільство на цей процес, як на ляцьку пімсту й на АКТ БЕЗПРАВНОГО ҐВАЛТУ. Таким актом було приточеннє кільканадцяти студентів до процесу, таким актом було триманнє їх протягом 10 місяців у слідчім арешті, таким актом є шитим білими нитками акт обжаловання й таким актом буде цілий процес і той вирок, що достойно його увінчає.

„Оскарженнє в цілій повноті є узасадненe"...

Чиє оскарженнє? Оскарженнє ляцьких яничарів, що биттем, погрозами, підступом та провокацією витягували з обжалованих шкідливі для них зізнання. Оскарженнє ляцького прокуратора, що не посоромився заплямувати свій академічний дипльом таким актом обжаловання. Оскарженнє ляцького суду, що положить свій штемпель на цім процесі. І оскарженнє цілої польської нації, що своєю безглуздою заборчістю зробила зі Східної Галичини пекло на землі.

Нехай судять! І на них прийде суд і кара.

Берлін, у серпни.

РАДЯНИН.

ВЕРСАЙСЬКИЙ ДОГОВІР І НІМЦІ В АЛЬЗАЦІЇ У ЛЬОТАРИНҐІЇ.

НАУКА ДЛЯ УКРАЇНЦІВ.

Сторінка з міжнародного права.

(Від власного кореспондента).

Краї Альзація і Льотаринґія (по французьки: Elsace-Lorraine, по німецьки: Elsass-Lothringen) лежать на пограничю між Німеччиною і Францією. За ті краї весь час ішла боротьба між Німеччиною і Францією і вони протягом історії все переходили то до одної держави то до другої. Коли не сягати далі в історію, — перед французько-німецькою війною 1870-71 належали вони до Франції, наслідком тої війни перейшли до Німеччини, а тепер, наслідком світової війни, належать на основі Версайського мира знов до Франції.

Програвши війну в 1870-71 і мусівши наслідком того відступити Альзацію й Льотаринґію Німеччині, — Франція все стояла на тім, що ті краї є французькі, насильно відірвані від французької вітчини.

І як тільки вибухла світова війна, одним з найбільше популярних военних кличів у Франції був клич визволення Альзації й ЛЛьотаринґії і зединення їх з французькою вітчиною.

Сей клич — як сказано — знайшов здійсненнє у Версайськім мирі.

* * *

Коли дві держави воюють між собою і одна наслідком програної війни мусить відступити якусь часть своєї території другій, побідній державі, — ніхто не питає населення, чи воно хоче такої зміни чи ні. Воно мусить погодитися з долею і стати громадянами нової, доси ворожої держави.

Так було все і так є й доси, — хоч бувший президент Злучених Держав Північної Америки Вилсон голосив підчас світової війни в імени держав антанти дуже гарні кличі про самовизначеннє народів. Мирова конференція в Парижі — як і всі попередні мирові конференції — краяла нові державні границі зовсім не питаючи волі населення.

Коли якась територія наслідком війни переходить від одної держави до другої, все населеннє тої території тратить громадянство (державну приналежність) тої держави, до якої держава належала доси, і набуває громадянство тої держави, до якої територія тепер переходить.

Примір: Перед 1870-71 населеннє Альзації й Льотаринґії мало французьке громадянство, після 1870-71 набуло воно німецьке громадянство.

Коли-ж хто з населення не хотів ставати громадянином нової держави, той мав право про се заявити. Наслідком такої заяви він не тратив громадянства попередної держави. Одначе не міг він оставати на тій території, яка переходила під нову державу, тільки мусів забиратися до своєї дотеперішньої держави.

Примір: Коли після 1870-71 хто з населення Альзації й Льотаринґії не хотів стати громадянином Німеччини, тільки хотів остати громадянином Франції, то міг про се заявити і винестися до Франції.

Се право відірватися від землі, яка переходила під нову державу, щоб не відриватися від своєї дотеперішньої держави, називається в міжнароднім праві **правом опції.**

* * *

З дотеперішніх звичаїв міжнародного права виходило би, що тепер населеннє Альзації й Льотаринґії повинно втратити громадянство Німеччини й набути громадянство Франції. Тільки той, хто не хотів би сього, міг скористати з права опції себто остати громадянином Німеччини й винестися до Німеччини.

Одначе Версайський мир постановляє инакше.

Виходячи з того, що Альзація й Льотаринґія є краї французькі, які Німеччина була насильно відірвала від французької вітчини, Версайський мир старається привернути в тих краях такий стан, який був тоді, коли вони належали до Франції, себто перед 1870-71.

Тому Версайський мир постановляє, що громадянином Франції стають тільки ті мешканці Альзації й Льотаринґії, які були громадянами Франції перед 1870-71 і наслідком насильного відлучення сих країв від Франції втратили німецьке громадянство, і нащадки тих мешканців (сини, внуки і т. п.).

Натомісць всі ті мешканці, які осіли в Альзації й Льотаринґії в часі між 1871 і 1918 р., себто в часі панування Німеччини, **не набувають** громадянства Франції, тільки стають супроти французької держави чужинцями.

Ся постанова звернена проти всіх тих Німців, які осіли в Альзації й Льотаринґії підчас панування Німеччини.

Коли-б вони стали громадянами Франції, то той факт, що в Альзації й Льотаринґії живуть Німці, свідчив би проти французького характеру краю; ті Німці могли би від Франції домагатися національних прав і т. п.

Щоби до сього не допустити, Версайський договір робить усіх тих мешканців Альзації й Льотаринґії, які тут осіли за панування Німеччини (отже Німців!), **чужинцями.** А чужинців кожда держава має право позбутися, коли вони їй невигідні.

Словом, згадана постанова Версайського договору мала за ціль **очистити Альзацію й Льотаринґію з Німців, які тут осіли підчас панування Німеччини,** і таким способом привернути французький характер тих країв.

* * *

Я не буду тут входити в те, на скільки така постанова справедлива.

Коли приняти, що Альзація й Льотаринґія є французькі краї, коли дивитися на прилученнє їх в 1870-71 до Німеччини як на насильство над сими краями, — то треба признати, що Франція мала право домагатися усунення з тих країв того німецького елементу, який наплив сюди підчас панування Німеччини.

Та я не думаю розглядати тут французько-німецький спір про Альзацію й Льотаринґію і в звязку з сим питаннє, чи постанова Версайського мира про очищеннє Альзації й Льотаринґії від Німців справедлива чи ні.

Я хочу тільки вказати на сю постанову, бо вона, введена Версайським договором до міжнародного права, може повторятися в будучих міжнародніх договорах скрізь там, де ведеться між двома народами спір за пограничні землі.

* * *

З сього становища ся постанова Версайського договору має особливе значіннє **для нас, Українців.**

Тепер великі простори українських земель опинилися під окупаційною владою Польщі.

Використовуючи се положеннє, Польща старається поселити на сих українських землях як найбільше польського елементу. Оселює на них польських селян-кольоністів. Насилає польских урядовців. Приходять сюди польські купці, промисловці, робітники. Словом, зростає на українських землях польський елемент, який має доказати „польськість" сих земель і оправдати їх приналежність до Польщі.

Колесо історії зміниться. Українські землі, які тепер стогнуть у польській неволі, стануть свобідні.

Але польський елемент, який на них оселиться підчас польської неволі, остане. І буде або домагатися „справедливих національних прав", як домагався на Великій Україні в рр. 1917—19, або робити повстаннє протя української держави, як робив у Галичині в рр. 1918-19.

Щож ми тоді? Чи маємо дати йому „персонально-національну автономію" за приміром Української Центральної Ради?

Чи маємо погодитися з фактом, що польська неволя поселила на українських землях польський елемент, який буде підносити „польське питаннє" в українській державі, — питаннє, яке зовсім не істнувало би, як би українські землі не були знаходилися в польській неволі?

Чи маємо за польську неволю платити власне тим Полякам, які були виконавцями польського панування на наших землях, признаннєм їм прав в українській державі?

Ні!

Коли українські землі скинуть з себе ярмо польської неволі, першим актом української державної і міжнародньої політики мусить бути **очищеннє українських земель з польського елементу,** який розрісся тут в літах польської неволі.

Поляків на українських землях не сміє признати громадянами української держави, вони мусять остати **чужинцями.** А чужинців кожда держава має право позбутися, коли вони їй невигідні.

І ніхто не посміє нам закинути безправности.

Що могли держави антанти зробити з Німцями в Альзації й Льотаринґії, те зможе Україна зробити з Поляками на українських землях.

* * *

Та не тільки з Поляками, але з усіми чужинцями, які розсідаються на українських землях, користаючи з того, що українські землі знаходяться в їх неволі.

Скільки **Москалів** розсілося на Україні за час від зломання Переяславського договору Москвою до 1917 р.?

Пригадайте, які вони ставили перешкоди будові української державности, як руйнували її!

А Українська Центральна Рада дала їм „персонально-національну автономію"!

А скільки нового московського елементу наплило на Україну в періодах **гетьманськім і радянськім?**

Сі два періоди під національним оглядом однакові, один і другий означує насаджуваннє панування Московщини на Україні під фірмою української державности.

Коли зможемо почислитися з Московщиною, не сміємо забути на очищеннє української землі від Москалів — по приміру Версайського договору.

* * *

Ось чим важна для нас постанова Версайського договору про очищеннє Альзації й Льотаринґії від Німців. Вона вводить в міжнароднє право понятте очищування землі, яка знаходилася якийсь час в чужій неволі, від чужого елементу.

Коли над Україною зійде сонце державної незалежности, ніхто нам не зможе відмовити права очистити українську землю від чужинців, які обсіли її тоді, коли вона була в їх неволі.

Не давати права вчерашнім гнобителям, тільки прогнати їх!

* * *

На що я те пишу? Адже ми тепер безсильні! А латинська приповідка каже: „Марний гнів без сили!"

Одначе, коли хочемо колись встати з нашої теперішньої безсильности, мусимо бути сильні духом. Мусимо знати нашу ціль і всіми шляхами йти до неї. Мусимо знати, що нам робити тоді, коли станемо знов сильні.

Мусимо змаганнє до державної незалежности української землі передавати поколіннє-поколінню, аж доки прийде щасливійше поколіннє ніж ми і здійснить його.

Тому поколінню мусимо передати також заповіт очищення українських земель від чужинців—ворогів.

Гайдельберг, 14. серпня, 1922.

Др. Михайло Лозинський.

НА ФОНД РІДНОЇ ШКОЛИ.

(Через „Свободу").

Заходом д. М. Галькевича, на пікніку в Bridgeport, Conn. зложили на Рідну Школу слідуючі: І. Максим, Г. Бакай і М. Галькевич по $1.00; Н. Великий, П. Чернявський, В. Щербатюк, С. Лободинський і Я. Левчук по 50 цнт.; І. Гуцул, М. Будник, О. Кобрин, С. Лукисюк, М. Лободинський, Н. Никорчук, А. Бих, М. Мандрона і В. Венгринович по 25 цнт.; дрібними датками 25 цнт. — **Разом $8.00.**

В імени тих бідних школярів всім жертводавцям сердечна подяка.

Михайло Галькевич.

ОГОЛОШЕННЄ.

Подається до відома всім Українцям греко-католикам замешкалим на Midwest, с. є. в околиці Minneapolis, Minn., що в случаю духовної потреби могуть звертатися на низше подану адресу:

REV. BASIL HRYVNAK,
312—6th Avenue, N. E.,
Minneapolis, Minn.

BALTIMORE, MD.

РОДИМЦІ З БАЛТИМОР І ОКОЛИЦІ! В НЕДІЛЮ, 10. ВЕРЕСНЯ Б. Р.

о годині 3-ій пополудни відбудуться

З Б О Р И

в церковній гали в Curtis Bay.

На сих зборах будеться обговорювати справи: негайна поміч Рідному краеви, Український Театр та инші.

На сі збори запрашається всіх щирих Українців. Бесідники будуть: місцевий священик і инші.

206 **Громадянин.**

JERSEY CITY, N. J.

ЗБОРИ ЛІГИ ГОРОЖАН в Джерзи Сіти відбудуться в церковній гали на Ґрін і Сусекс стріт, **дня 7-го вересня** о пів до осьмої години вечер. Тож проситься всіх щирих Українців і Українок прибути на сі збори. Дуже важні справи, як рівнож припадає річний мітинґ на сей день.

05-06 КОМІТЕТ.

ВПИС ДІТИЙ ДО УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ В НЮ ЙОРКУ.

Повідомляється весь український загал в Ню Йорку, що впис дітей до шкіл українських відбудеться:

ДОЛИНА МІСТА:

1) 6, 7, 8. вересня б. р., то єсть середа, четвер, пятниця, в Українськім Народнім Домі, 217 Іст 6-та улиця, від 3. до 5. пополудни.

Школа, котру будуть провадити Сестри Василіянки, зачнеся 11. вересня о годині 4. пополудни.

ГОРА МІСТА:

а) 318 Іст 72 улиця, в тамошнім Українськім Народнім Домі впис 11. вересня б. р., то єсть в понеділок від пів до пятої до шестої години попол.

б) Іст 104 улиця в Union Settlement гали впис 12. вересня б. р., то єсть в второк від пів до пятої до 6. попол.

Відомо, що будучність української іміграції лежить в вихованню молодежи в українськім дусі. А в інтересі родичів лежить, єсли хочуть мати потіху зі своїх дітий, аби всі без виїмки і без вимівки вписали в означені дни свої діти до висше згаданих українських шкіл.

06-08 **Заряд Шкільний.**

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДОПИСІ

БОФАЛО, Н. Й.

Виказ добровільних жертв для Тов. „Самопоміч" української військової еміграції в Чехословацькій Републиці.

Збіркою занялось Тов. „Сокіл" в Бофало, Н. Й. (на Блек Рак), котре зістало уповажнене через заряд Товариства „Самопоміч". Збирали: Михаїл Шафран, Томко Мотіїшин, Дмитро Грицай, був підс. У. Г. А.

Збірку відіслано в долярах ($137.00) дня 10-го серпня 1922 року на адресу: Тов. „Самопоміч", Укр. Табор, „Живностенска Банка", Прага, через банк „Бофало Трост Компани", число посвідки 50451.

Жертвували: о. Михаїл Продан і Ґ. А. Пляґа по $5.00; Стефан Круть $2.50; Іван Ровецький і Томко Матіїшин по $2.00; Ілія Гожий, Михайло Юра, Лешко Різяк, Іван Мидзян, Дмитро Грицай, Зофія Грицай, Андрій Ґузій, Василь Федьо, Ілія Ґріб, Дмитро Котелець, Андрій Попелюк, Анна Попелюк, Григорій Видиш, Стефан Горват, Михайло Маласт, Михайло Шафран, Олекса Макара, Іван Попадюк, Іван Бирва, Іван Гоменда, Павло Лозинський, Стефан Юрчак і Братя Беда по $1.00; Стефан Лищишин 75 ц.; Стефан Мидзян, Дмитро Березюк, Максим Джиґун, Василь Джиґун, Василь Тислюк, Й. Ліберман, Василь Ціп, Андрій Дойкевич (Данкович), Яків Процишин, Іван Маласт, Михайло Кулик, Іван Сибак, Йосиф Пятак, Іван Паганчак, Антін Корпан, Михайло Петрина, Іван Пятак, Н. Н. (незнаний), Олекса Ковальчук, Міхал Костецький і Михайло Френк по 50 ц.; Петро Гутник, Мих. Щиглинський, Стефан Мигаль і Дмитро Мидзян по 25 ц. Разом $51.75. З гального балю $84.43; разом $136.18. Андрій Попелюк доложив 82 ц. — Загальна сума висилки $137.00.

УРЯД ТОВ. „СОКІЛ":
Андрій Попелюк, голова,
Ілія Ґріб, скарбник,
Мих. Шафран, секретар.

—o—

СИРАКЮЗ. Н. Й.

Жертви на Укр. Інвалідів.

Українці в Сиракюз, Н. Й., зібрали на Союз укр. інвалідів $36.50, які переслано через Амер. Експрес Ко.

Колектували: Теодор Ковальчик, Лука Залецький і Томко кондрашевич. Жертвували: І. Трач $5.00; В. Волощук $2.00; А. Данів $1.50; Г. Ґуральний, І. Шушевський, В. Лаба, Л. Залеский, І. Там, С. Когут, Ф. Яскіеский, А. Касавк, Т. Кондрашевич, Г. Деманик, О. Шмокалюк, А. Рибак, А. Когут, П. Когут, М. Драбик, Л. МорМос, М. Дидик, М. Беднар, Онуф. Дубіцький, В. Осухівський і Т. Ковальчик по $1.00; А. Вариян, П. Чубик, Н. Салак, І. Ючишин, П. Фицик, Т. Когут, Ф. Лущак, І. Лущак, Д. Кіт, С. Біндерський і М. Кіянка по 50 ц.; І. Меличенко, В. Осухівський, І. Микулич, С. Варґа, К. Рибак і М. Дубіцький по 25 цнт. — Разом $36.50.

Всім жертводавцям велике спасибі!

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ.

Подаю всім до відома щирим Українцям в Джерзи Сіті, котрі зложили жертви на мої руки на українських жовнірів-інвалідів в Галичині. Нещасні наші Браття боролись за свободу нашої любої Вітчини України, але ворог сильнійший побідив хоть на час але не зломить нашої любови і єдности, за котру ми боремося і тут. Ми Українці американські що в нашій силі помагаєм сим нещасним інвалідам і другим інституціям котрі просять нас о поміч. Бо „дающого рука ніколи не оскудієт".

Жертви зложили на мої руки і на мій заклик як слідує: На зборах Ліги Українсько-Американських горожан на долі міста зібрав я 2.46. На заложеню Ліги Укр.-Амер. Горожан в Джерзи Сіти Гайтс (гора міста) на мій поклик зібрали жертви між присутними пані Анастазія Кердело і пані А. Трусевич $9.35. Знову на мій поклик пішли пані Анастазія Кердель і панна Ева Панас з пост-картою інвалідів по домах на горі міста і зібрали 20 д. Андрій Кругляк зібрав на хрестинах в Павла Вальчука між гостями 4.40 д. Василь Фурка зібрав на весілю на інваліди 4.15. На мітинґу „Провидіння" зібрав я 1.40. Разом робить сума 41. дол. і 76 цнт. Ту суму я вислав через банк „Юніон Трост Компани оф Ню Джерзи". Так що там утримають доляри а не марки. Я вислав 41 дол. а осталося ще 76 центів то я доложив до оплати $1.24. На сім місци складаю всім жертводавцям і тим що ся трудили в імени сих нещасних героїв і калік і тим що не жалували жертв. Нейхай Бог вам заплатить стократно за ваші щирі жертви. Не забувайте Браття і Сестри і на дальше о сих нещасних коліках. Помагаймо і на дальше всім нашим інституціям, єднаймося до всього, що єость добре бо лиш в лучности наша сила. А зрадникам загибіль вічна, що ще і висміялись із так красного діла. Забули бідні, що їх се булоб чекало колиб там були.

Николай Левицький.

ПОЛЬСЬКІ „БРЮФКІ" В ГАЛИЧИНІ ГУЛЯЮТЬ

В Малехові коло Львова 6. серпня с. р. Андрій Пасірський, вертаючи з вечірні з своїм товаришом, скривсь перед дощем під стодолу. По якійсь хвилі приступили до них Поляки Марцін Яновскі, казімеж Пок, Міхал Каліняк, Юзеф Вітолковскі і сини і тамощнього війта Юзеф і Владислав Совінскі та запрошували їх на забаву до сусідної хати Анни Вічорковскої. Парубки відмовлялись і лиш на „сердечні" просьби, котрі стали переходити в погрози тих патріотичних „оброньцуф", вступили до хати. По хвилі вийшли попрощавшись з привітними господарями. А що вже темніло на дворі, сказав Пасірський до свого товариша. „здалася би палиця". В ту мить Яновскі і прочі, котрі вийшли за парубками з хати, стали бити їх палицями з заду по голові. Під їх ударами впав Пасірський залитий кровю, а товариш його підняв крик. Почувши надбігаючих людий герої стратили военний „анімуш" і повтікали. Нещасну жертву бандитизму перевезено до Львова до шпиталю. Пасірський був давно солею в оці польської боївки, бо будучи сам свідомим Українцем заохочував і других до праці. Побито його мабуть за те, що уряджував в Збосіках представлення.

Микола Богун.

З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів
УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.

(Продовження).

(2)

З третього-ж — все те, що є суть всякої держави й нації, многоликий (в національному розумінні) 140-міліоновий, безпросвітно-темний, часто двічи (і національно) пригнічений, клясово-несвідомий, а значить і неорганізований, через страшні утиски з притаєно розвиненою анархічною психікою народ.

В нього вкраплені купки неорганізованої, самодовліючої, слабодухої, „просвещенної", ліберальної та поступової т. зв. буржуазної демократії з поетів, університетських професорів, адвокатів, купців і т. д., з тугою великою та любовю встремляючих свій зір на Захід.

Але вона в політично-активному відношенні — недоносок, методично балянсуючий цирковий клєовн, жирондист першої французької революції, через багато, почасти не від неї (себто демократії всеросійської) залежних обставин.

Ще за кілька років до 17-го жовтня 1905 р. день-у-день писалося в революційній нелеґальній пресі, а на агітаційних збірках говорилося, про ліберальну дрібну й середню буржуазію, як про чинник, що „загрожує ясности клясової свідомости робітничої кляси".

Правда, до буржуазії большевики приєднували меншевиків, меншевики се говорили про большевиків, ті й другі про національних с.-д., особливо про Українську Революційну Партію, — а всі разом про есерів. Але були сих поглядів на ліберальну демократію та проти неї агітацію вели всі соціялісти майже одностайно.

„Дрібна буржуазія", — писали: „ся здеморалізована, інертна частина капіталістичного суспільства, захоплена хвилями робітничого руху. Нова сила в її образі йде на поміч пролетаріятови, досі самітному в боротьбі з царатом, але разом із тим і нова небезпека від сього демократизму дрібної буржуазії. Се той товариш в боротьбі, за яким треба дивитись як за ворогом".

„Нім інтензивніще ставатиме пропаґанда демократичних ідей з боку демократії (ліберальної — прим. моя), тим небезпечнійше, при відсутности сталих пролетарських організацій та при тій масі інтелігентних сил, які має опозиція (ліберальна буржуазія — прим. моя), — стає приєднання непролетарських елементів до робітничого руху".

„Пролетаріят мусить бути приготованим, щоб із відповідною силою дати відпір буржуазії".*)

*) З революційної преси: „Іскра", „Вперед" за 1904—5 рр. Між иншим передруками, компіляціями та оригінальними статтями на сі теми була заповнена і преса Р. У. П. (Див. напр. „Праця" за березень-квітень 1905 року, стаття „Нові завдання".

Р. У. П. в добу найбільшого свого розвитку мала, числючи центри й округи Росії, до 3½ тисяч членів із студентів, гімназистів, учителів, селян, в містечках і деяких містах поодиноких робітників, і т. д.

Особливо гордий був Київський Комітет Р. У. П. з свого фахового пролетаріяту — робітників іконостасних майстерень у Київі.

Виступила місцева інтелігенція, заповнила, зрозуміло, ряди революційних партій, а рівно-ж і тих, що в тій чи иншій місцевости були більш популярні, або у всеросійський „Крестьянскій Союзъ", (на який звичайно мають патент есери).

Стали в революційні ряди з ріжних причин і мотивів, часто амбіційного характеру, безпечного „героїзму", карієризму, і т. д.

Мало розуміючись в питаннях історії, тактики та в фільософічному обґрунтованню доґмів тої або иншої партії, у фракційних ріжницях та течіях, але пристосовуючись до народніх мав — вона кинула в народ найрадикальнійші кличі.

Місцеві комітети та організації з причин своєї, в підпольному життю, нечисленности, радо приймали всіх неофітів (а де організацій не було, їх закладали ініціятори); на партійних-же зборах сі неофіти займали крайню ліву, збільшуючи її, порівнюючи із звичайними „нормальними" часами, в кілька разів.

Почалось інтензивне, публичне партійне пожирання, конкуренція, авантуризм.

„Протягом довгого мого життя", говорив Халіф Алі: „я спостерігав часто, що люде подібні до тих часів, коли живуть, а не до своїх батьків."

Отся глибоко-справедлива увага, може, більш слушно відноситься до неомагомеданів т. зв. політичної „інтелігенщини", ніж до справжніх Сараценів. Бо вона в сю раптову, стихійну еру російських свобід валила етику, мораль, традиції своїх духовних батьків, використовуючи ситуацію часто во імя... власних інтересів.

Сарацени, крок за кроком, завойовуючи величезні краї старого світу, зустрічаючись із ріжними народами та відходячи все дальше і дальше від Мекки, безперечно в принципах і напрямках своїх думок ставали більш-менш залежними і від нових обставин, серед яких вони починали жити.

Політичний же „діяч", що завжди виринав і виринає в часи революції, і **лиш в її часи** — в уяві своїй — се не тільки надзвичайний смертний, що спустився для обряду миропомазання в широку масу народню і тим здобув „во імя народу" і для нього право влаштовувати рай на землі, — се (він так гадає) слава й гордість народу, з перспективою для себе самого принаймні відомої на всю округу особи — „вожд народній".

Як тяжко ганьбиться память піонерів визвольного руху, які гордо зрікалися права подання прохання на „Височайше імя", що звільнило-б од кари на смерть, або й таких, як Сазонов — убивець Плеве — який (далеко пізніще після 1905 р.) за 6 місяців до скінчення своєї каторги перерізав собі шклом горло в Акатуйській каторжній тюрмі на знак протесту проти знущань над його союзниками.

Можна не погоджуватися з поглядами таких людей, можна, навіть, боротися з ними, але порядна людина не може їх не поважати!

Але-ж коли перед тобою революціонер з усіма прикметами старих рабських обставин, „гражданінъ" старої Росії, — то як незмірено вище стоїть жандарм і становий пристав, які чесно (не додаючи ще й від себе) виконують обовязки охорони „незыблемыхъ устоевъ"...

* * *

Знову тюрми і тюрми...

Дореволюційні і епихи революційної та початку „успокоенія" тюрми! Турма всемогучого Корпуса Жандармів і „народні будинки" повітових справників та ґубернаторів, що знову прийшли до памяти.

П-кі арештантські роти. Числом „гостей" вони не стоять позаду Київсько-Печерської Лаври в часи найбільших прощ!

Тут справді революція потрощила всі правила, приписи, звичаї, — перевернула догори все те, що було „освячене законами" багатьох поколінь.

Камери-одиночки тільки для смертників та найважніщих злочинців, а решта до краю набита „політичними". Камери ввесь день відчинені. Проґульки спільні — кілька камер разом. Самочинно встановлений інститут виборних старостів та инші посади для завідування бібліотеками, харчами, зносинами з тюремним начальством. Навіть один спритний „політичний" з дозволу начальства заложив у камері крамничку.

І кого тут нема! С-ри, С-деки, анархісти, трудовики, ерупісти, аграрники, і просто бунтівники та обивателі, — інтеліґенти, напівінтеліґенти та селяне, — попи, лікарі, літератори, адвокати, земці, і т. д.

Гамас, співи, партійні суперечки, лекції, мітинґи-протести проти дрібних поки-що, але настирливих утисків адміністрації.

Тут у малих розмірах сконцентроване все те, що „сума сумарум" складає, дійсну, а не вигадану та видеалізовану суть нової, що вийшла з підземелля Росії...

Тут уперше дуже болізно я відчув, що спускаюся вниз із неба мрій та ідеалів молодости до суворої дійсности буденного життя.

Братерство і любов, велика двигаюча релігійна сила всякого в „підземельній" стадії суспільного руху, — в реальному життю є лише „проблема" другорядного та утопічного характеру!

Великим ошуканством „нижчих" є наша віра в те, що всі ми — інтелігенція — ніби-то підпорядковуємо себе інтересам тої або другої „кляси", а не „її" підпорядковуємо **собі.**

Ми — плоть од плоти, кров од крови, з усіма прикметами „граждан" старої Росії, тільки з новою для суспільства всеросійською ідеольоґією.

З камери до камери блукаю цілими днями, захожу і до аграрників (селян, що брали участь в розрухах), які більш купчаться окремо, — але вони частіще мовчать та з тугою великою дивляться у вікно на волю...

На проґульках зустрічаю ворожі погляди „уґоловних", які відбувають кару в арештантських ротах.

Режім „ґітари і шпани" („політичних", — на мові уголовних; перше значіння слова „шпана" на сій мові є вулична голота, дрібничковий злодій) остільки незрівняний з їхнім, що раніща прихильність замінилась на злобне призирство, як до вищої кляси".

Захотілось в „одиночку", в ту колишню могильну тишу і зовнішній мертвий спокій...

Скінчився термін „адміністраційної" кари і я вийшов за браму тюремну, на волю, — але не так, як колись, — тепер безучасний, байдужий...

(Дальше буде).